

Algkoolide õpetajate ettevalmistusest

Tallinnas aastail 1917 - 1937:

- a) Tallinna Õpetajate Seminar,
- b) Üheaastased Pedagoogilised Kursused,
- c) Tallinna pedagoogium.

EESTI PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K.323.....

Koostanud August K u k s

Tallinn, 1960

Tallinna Opetajate Seminar.

Tallinna Opetajate Seminar asutati 1.juulil 1919.aastal.

Haridusministeeriumi korraldusel avati kolm ettevalmistusklassi ja kolm seminari klassi: I, II ja III klass.

Õppetöö algas 18. oktoobril 1919.aastal, millist päeva õppenõukogu otsustas pidada seminari aastapäevaks.

Esimeseks direktoriks oli Villem Nano, kes komplekteeris ka esimese korporatsiooni.

20. oktoobril V.Nano lahkus, siirdudes Tartusse tehnikagümnaasiumi direktoriks. V. Nano lahkumise järel sai Tallinna Seminari direktorikohustetahtjaks Hans Roos, kes sellel kohal töötas kuni 5.jaanuarini 1925.a.

Peale Hans Roosi vallandamist haridusministeeriumi korraldusega pandi ajutiselt direktorikohustused insp. A.Kotkasele kuni uue direktori määramiseni.

Haridusministeeriumi kaskkirjaga 14.II 25. määrati uueks seminari direktoriks Tallinna koolinõunik August Kuks alates 1.III 1925.

Seminari inspektrissina töötas pikemat aega Amalie Kotkas, alates seminari asutamisest 1919.a. kuni tema vabastamiseni omal palvel 29.III 1928.a. A.Kotka asemel määrati esialgu E.Nikiforova-Keller ja 1.septembrist 1928.a. Joh.Helila.

Pärast Rakvere seminari sulgemist 1930.a. määras Haridusministeerium Tallinna pedagoogiumi

direktori abiks Hildegard Kasvandiku alates 1. augustist 1930.a.

Esimene õpetajate seminari korporatsioon koosnes järgmistest isikuist:

1. Hans Roos, dir.k.t. õpetas pedagoogikat, psühholoogiat, didaktikat, loogikat.

2. Amalie Kotkas, insp., õpetas saksa keelt.

Õpetajad:

3. Chr. Brüller	- matemaatika
4. Julius Gruntal	- matemaatika
5. Joh. Helila	- laulmine
6. Jul. Kalkun	- looduslugu
7. Elviine Keller	- inglise keelt
8. Jak. Kents	- maateadust
9. M. Laarman	- eesti keelt
10. A. Luik	- matemaatika
11. L. Promnik	- klaverimäng
12. Elfr. Puumets	- võimlemine
13. Mart Puumets	- tervishoid
14. Herman Revlender	- võimlemine
15. Ernst Schiefer	- saksa keel
16. Paul Sepp	- joonistamine
17. K. Silde	- kodulugu
18. Chr. Strobél	- viiulimäng
19. A. Soo	- naiskasitöö
20. Joh. Taal	- meeskasitöö
21. M. Visnapuu	- klaverimäng
22. M. Valbe	- ajalugu
23. Joh. Ounapuu	- eesti keel
24. A. Varma	- naiskasitöö

Seminari õpetajate töönormiks oli 18 tundi nädalas, mille eest nad said tasu, mis võrdus gümnaasiumi õpetajate tasule 24 tunni eest.

Esialgu puudus seminaril kinnitatud tunnikava, elati ja tootati oma aranagemise jargi. Alles 16. oktoobril 1923.a. anti välja Opetajate seminaride seadus (RT nr.102 - 1923), mis hakkas kehtima 1.I 1924.a. Selle seaduse § 4 on toeldud: seminaril on 6 klassi, mis nimetatakse oppeaastate jargi I, II, III, IV, V, VI klassiks. Kaks esimest tootavad gümnaasiumi alama astme uhiise oppekava jargi, III ja IV klass jätkavad peaasjalikult õpilaste üldharidust ja pakuvad tulevas-tele opetajaile tarvilikke oskusi, kaks viimast klassi omavad üldharidusliku töö jätkamisega kõrvuti pedagoogilise erilaadi, kusjuures viima-ses klassis erilist rõhku pannakse praktilisele õpetusandmisele.

25. II 1924.a. andis haridusministeerium seminaridele ka kindla tunnikava (õppeplaani), mis pidi hakkama kehtima 1.aug. 1924.a.

Haridusministeeriumi poolt kinnitatud tunni-kava:

Õppeained	I	II	III	IV	V	VI	Kokku
1. Pedagoogi ja pedagoogika aja- lugu, psühholoo- gia loogika				2	4	4	10
Tervishoid						1	1
Emakeel	4	4	4	4	3	3	22
Matemaatika	4	4	4	3	2	-	17
Loodusiugu	4	5	4	4	3	-	20
Maateadus	4	2	3	2	1	-	12
Ajalugu	-	2	2	2	2	1	9
Kodanikuõpe- tus ja majan- dusteadus					1	1	2

Õppeained	I	II	III	IV	V	VI	kokku
Saksa keel	5	3	3	3	2	2	18
Inglise keel	3	3	3	3	2	2	16
Kasitöö ja selle metoodika	2	2	2	2	2	2	12
Voimlemine	2	2	2	2	2	2	12
Joonistamine, voolimine, iukiri	2	2	2	2	2	2	12
Muusika, laulm. ja met.	2	2	2	2	2	2	12
Koduloo metoodika						1	1
Eesti keele metoodika					1	1	2
Matemaatika "					1	1	2
Loodusloo "					1		1
Praktika tunnid					1	6	7
Klaver, laulu harjutused	2	2	2	2	2	2	12
Muusika	1	1	1	1	1	1	6
	35	34	34	34	35	35	

5. nov. 1925.a. võttis Riigikogu vastu Õpetajate Seminari seadusele järgmise täiendamise. § 1 täiendatakse järgmise markusega: Markus. Edaspidise reformeerimise otstarbel suletakse Tallinna Õpetajate Seminari I kl. 1925. ja II kl. 1926.a. augusti kuu 1. päevast."

Sellega algas Tallinna Õpetajate Seminari järkjärguline sulgemine (Viimane lend oli 1929/30. õppeaastal).

Nõnda funktsioneeris Tallinna Õpetajate Seminar 11 aastat 1919/20 - 1929/30. Kaks viimast klassi lõpetasid seminari kursuse n.ö. pegadoo-
giumi hõlma all. Tallinna Õpetajate Seminar omal
eluajal laskis välja 6 lendu, kokku 215 õpetaja
ameti kandidaati. Kui palju neist peale kandidaadi
aja ja kordamiskursuste lõpetamist õpetaja kut-
se said ja koolipõllule tootama jäid, on teadma-
ta.

Tallinna Õpetajate Seminaril tuli elada ja
tootada väga rasketes tingimustes. Seminari töö
algas Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi ruumes
(end. Jaani tanaval) teises vahetuses. Gümnaasiumi
dr. Bakeri ja dir. Roosiga vahetuse vahetuses
peatselt väga pingeliseks. Ühes majas elamine
ja töötamine kuidagi ei sobinud. Järgmiseks õppe-
aastaks anti seminari kasutada endine linnakooli
hoone Vene t. 22/enda Hansa Kooli maja Vene t. 31.
Kokku oli kahes majas 10 klassiruumi, saal-voimla,
köök ja 2 õpetajate tuba (kummaski majas üks).
Nendest ruumidest oli vähe seminarile ja harjutus-
koolile. Ruumid olid mustad ja remontimata.
Dir. H. Roos ei osanud midagi ette võtta, kolis
sisse ja kuidagi seal elati kokku 4 aastat!
Vahepeal taotles seminar Kopli laevatehase admi-
nistratiivhoonet, kuid seda seminarile ei antud.
Nii elati ilma perspektiivita paremusele.

Seminaristid olid vabad oppemaksust ja pal-
jud said toetust 500 - 1000 marka. See oli suh-
teliselt väike raha, pealegi et õpilased pidid
otsima oma elu alust linna erakorterites, sest
enamik neist (71.6 %) oli parit, maalt. Inter-
naati seminaril polnud, samuti polnud korralda-
tud õpilaste toitlustamist. Suurel vahetunnil

anti vaid teed.

Tallinna linnakoolid olid marksa paremini hooldatud.

Tallinna Üheaastased Pedagoogilised Kursused

Algkoolide õpetajate ettevalmistus toimus 5 seminaris, kuid need ei suutnud anda nii palju õpetajaid kui vajati. Lisaks seminaridele loodi vahepeal pedagoogilised klassid mitme gümnaasiumi juures (Saaremaal, Petseris, Rakveres). Nende töö oli aga ajutine ja mitterahuldav. Haridusministeeriumi korraldusega 6. juulist 1922.a. avati Tallinnas iseseisev asutus "Üheaastased Pedagoogilised Kursused", mis allus otseselt haridusministeeriumile. Kursused töötasid paralleelselt Tallinna Õpetajate Seminariga kuni 22. augustini 1927.a. ja saatsid koolitööle 5 lendu, umbes 160 õpetaja kandidaati. Kursuste töö organiseerijaks ja juhatajaks HM maaras tol ajal Tallinna koolinõuniku A. Kuks'i.

Kursustel ei olnud oma ruume. Töö toimus põhiliselt Poeglaste Humanitaargümnaasiumi ruumes Kloostri tänaval, kuid mitmed tunnid ja üritused toimusid ka mujal linna koolides. Nii näiteks laboratoorsed tööd eksperimentaalses psühholoogias toimusid Rahva Ülikooli psühholoogia kabinetis, poiste kasitöötunnid linna kasitööklassis, tütarlaste kasitöö tunnid Naiskutsekoolis, haaleseadmist õpetati "Estonias", voimlemist Tütarlaste

Kommertsgümnaasiumis, voolimist Kunsttootuskoolis, aiatood Naiskutsekoolis. Kursustel ei olnud küll n.ö. oma kodu, kuid linna koolivalitsuse vastutulelikkuse tõttu oli võimalus kasutada kõike, mida Tallinn pakkuda suutis. Õppetundide hospideerimine toimus linna koolides, osalt aga ka linna laheas-tes maakoolides, õppepraktika linna koolides. Seega olid töotingimused üldiselt võrdlemisi soodsad. Kursuslastel tuli küll palju rannata, selle eest aga nägid nad ka palju ja mitmekesist.

Õpetajate korporatsioon koosnes järgmistest isikuist.

1. A. Kuks, direktor - psühholoogia, pedagoogika, pedagoogika ajalugu, didaktika.
2. Ernst Peterson - emakeele metoodika
3. T. Kuusik - emakeele metoodika
4. Chr. Brüller - matemaatika metoodika
5. V. Kutsinski - loodusloo metoodika
6. J. Kents - maateaduse metoodika
7. O. Lukk - võõrkeelte metoodika
8. M. Valbe - ajaloo metoodika
9. K. Silde - koduloo metoodika
10. P. Sepp - joonistamine
11. A. Varma - naiskasitöö metoodika
12. Rogoškin - savitöö metoodika
13. V. Taal - meeskasitöö metoodika
14. Dr. K. Otto - kooli-tervishoid
15. A. Topman - laulmine
16. O. Lukk - haaleseadmine
17. E. Kevend - ilulugemine ja diktsiooni paramamine
18. L. Premnik - klaverimäng
19. M. Maydell - aiatöö.

Opilaste vastuvõtt.

Pedagoogilistele Kursustele võeti vastu ainult gümnaasiumi lõpetanuid. Vastuvõtt toimus katsetega 1) eesti keeles, kõne improvisatsioonis, 2) joonistamise oskuses, 3) musikaalsuses. Peale selle toimus arstlik järelevaatus. Kursandid olid õppemaksust vabad. Mõned said ka riiklikku toetust.

Eriti suurt rõhku pandi hospiteerimisele koolides. Hospitandid olid jaotatud gruppideks a 6 isikut. Nad viibisid a 4-5 päeva nädalas linna koolides, abikoolis, lasteaedades, ka mitmes maa-koolis, et tutvuda mitmekomplektilise kooli töö spetsiifikaga. Iga rühm pidi hospiteerima umbes 120 tundi ja esitama aruande, mis arutati läbi praktilise pedagoogika tundides. Üppepraktika tunde oli vähem, need toimusid metoodika õpetaja ja direktori osavotul.

Töö kursustel oli väga pingeline, kestes hommikust õhtuni. Vaba aega jäi kursantidel usnavahe kirjanduse lugemiseks ja iseseisvaks tegevuseks. Seda tuleb lugeda üheaastaste kursuste nõrgaks küljeks. Põhjuseks oli liiga lühike kursuste kestvus.

On sailinud Üheaastaste Pedagoogiliste Kursuste tunniplaan 1922./23. õppeaastast.

Kursuste tunniplaan 1922/23.õppeaastal

Keellaaeg	A i n e	Lektor
<u>Esmaspäev</u>		
9 - 11	Laboratoorne töö psühholoogiast	A. Kuks
3 - 5	Eesti keele metoodika	E. Peterson
5 - 7	Kasitöö	V. Taal
7 - 9	Seminar praktil.pedagoogikast	A. Kuks
<u>Teisipäev</u>		
3 - 5	Võõrkeelte metoodika	O. Lukk
5 - 7	Loodusloo metoodika	V. Kutsinski
7 - 9	Ajaloo metoodika	M. Valbe
<u>Kesknädal</u>		
12 - 1	Haaleseade	O. Lukk
3 - 5	Koolitervishoid	Dr. K. Otto
5 - 7	Eesti k. metoodika	T. Kuusik
7 - 9	Pedagoogika ajalugu	A. Kuks
9 - 10	Savitöö metoodika	Rogoškin
<u>Neljapäev</u>		
3 - 5	Koduloo metoodika	K. Silde
5 - 8	Matemaatika metoodika	Chr. Brüller
8 - 10	Voimlemine	A. Raudkats
<u>Reede</u>		
8 - 10	Kasitöö metoodika	A. Varma
3 - 5	Joonistamine	P. Sepp
5 - 6	Loodusloo metoodika	V. Kutsinski
6 - 8	Maateaduse metoodika	J. Kents
<u>Laupäev</u>		
12 - 1	Kiäverimäng	L. Promnik
	Haalesead	O. Lukk
3 - 5	Laulmine	A. Topmann
5 - 7	Praktikum eksperimentaal-pedagoogikast ja didaktikast	A. Kuks

Kuigi üheaastased Pedagoogilised Kursused funktsioneerisid korraparaselt 6 aastat, ei saa neid võtta mingi õppeasutusena. Nad eksisteerisid vajadusest tingitud ajutise üleminekuvõrmina. Töökorralduses jälgiti siiski kindlakujulise õppeasutuse tööviise ja organisatsiooni, kuivõrra see oli võimalik teostada.

Tallinna Pedagoogium

1922. aastal avaldas A. Kuks ajakirjas "Kasvatus" nr. 16, 17, 18 kirjutise "Algkooli õpetajate kutsete ettevalmistus", kus väideti, et õpetajate seminarid sel kujul nagu nad olid organiseeritud, aja nõuetele ei vasta ega suuda anda kullaldest ettevalmistust tootamiseks kuueklassilises algkoolis, vaid nad tulevad umberkujundada pedagoogiumideks kaheaastase kursusega. Argumentideks olid lühidalt kokkuvõttes järgmised kaalutlused:

1. Olemasolevate 6 klassiliste seminaride ülesandeks on anda a) gümnaasiumitega võrdne üldharidus, b) kutsete ettevalmistus. Seega kaks sisuliselt erinevat ülesannet. Seda ei saa pidada aga otstarbekohaseks, kuna kahte ülesannet täites on võimalik, et kumbagi täielikult ei saavutata. Vigem on lahutada üldhariduse andmine kutsete ettevalmistusest, eriti tingimustes, kus üldhariduslike koolide lõpetajaid on juba külluses.

2. Elukutse valik 14-15.aastastel lastel on uliraske, sest ei nooruk ise, samuti tema vanemad ja õpetajad ei suuda selles vanuses otsustada, kas õpetaja elukutse talle sobib või ei. Otsus kutsevaliku kohta langetatakse siis puht majanduslike kaalutlustel. Kutsumus teatavake elukutsele selgub aga palju hiljem, aastates 18 - 20, vahest veelgi hiljem.
3. Seminarid on kohmakad ja kallid õppeasutused. Sama arvu õpetajaid, mida suudab anda 5 seminari, võib raskusteta ette valmistada kaks pedagoogiumi, kusjuures viimastes on kerge korraldada ka eriainete õpetajate ettevalmistust talenduskoolidele ja alama astme kutsekoolidele.
4. Sellele teele on asunud juba mitmed teised maad nagu Saksamaa, USA, Nõukogude Liit, Soome, Rootsi j.t. Seega õpetajate seminaride umberkujundamine oleks nii otstarbekohane kui ka ajakohane.

A. Kuksi kirjutis kutsus esile ageda poleemika. Seminaride reformeerimise üle vaieldi õpetajate organisatsioonides, ajakirjanduses, haridusministeeriumis ja isegi Riigikogus. Leidus agedaid seminaride kaitsjaid, kuid olid ka tubliste reformiste. Vaidlus kestis ligi neli aastat kuni 1925.aastani, millal haridusministeerium määrates A. Kuksi Tallinna seminari direktoriks, tegi talle ulesandeks viia seminari klassid lõpule ja asuda kujundama Tallinnas pedagoogiumi.

Riigikogu poolt võeti 5. nov. 1925.aastal vastu järgmine seadus: "Riigikogu poolt 16. oktoobril 1923.a. vastu võetud Õpetajate Seminaride Seaduse

§ 4 täiendatakse järgmise markusega: Markus. Edaspidise reformeerimise otstarbel suletakse Tallinna Opetajate Seminari I klass 1925. ja II klass 1926.a. augusti kuu esimesest päevast " (RT 1925 nr.91).

Projekteeritud pedagoogiumi provisoorne

töökava:

	<u>I kursus</u>	<u>II kursus</u>
1. Loogika, tahelepanu juhtimisega laste mõtlemise iseärasustele	2 tundi	-
2. Psühholoogia, tutvumine eksperimentaalsete uurimise meetodidega	2 tundi	-
3. Pedagoogika, teoreetiline kursus	2 "	-
4. Pedagoogika ajalugu	-	2 tundi
5. Eesti kooli ajalugu	-	1 "
6. Seminar praktilisest pedagoogikast	2 "	1 "
7. Praktikum eksperimentaalsest pedagoogikast	-	2 "
8. Koolitervishoid ja antropomeetrika	-	2 "
9. Laulmine ühes meetodikaga	2 t.	2 "
10. Eesti keele meetodika	2 "	"
a) teoreetiline kursus	2 "	-
b) seminar	2 "	2 "
c) praktikum	-	2 "
11. Koduloo meetodika		"
a) teoreetiline kursus	1 "	-
b) seminar	1 "	1 "
c) praktikum	-	1 "
12. Matemaatika meetodika		"
a) teoreetiline kursus	2 "	-
b) seminar	2 "	2 "
c) praktikum	-	2 "
13. Loodusloo meetodika		"
a) teoreetiline kursus	2 "	-
b) seminar	2 "	2 "
c) praktikum	-	2 "

I kursus II kursus

14. Ajaloo metoodika		
a) teoreetiline kursus	1 t.	-
b) seminar	1 "	1 t.
c) praktikum	- "	1 "
15. Vöörkeelte metoodika		
a) teoreetiline kursus	1 t.	-
b) seminar	1 "	1 "
c) praktikum	- "	1 "
16. Joanistamine, tahvliil joonistamine	2 "	2 "
17. Võimlemine koos metoodikaga	2 "	2 "
18. Kasitöö koos metoodikaga	2 "	2 "
19. Koorilaul, koori juhatamine, haaleseade	2 "	2 "
20. Ajatöö kahel suvel a l kuu		
21. Alus ^{hoo} piteerimine linna ja maakoolides	20 nädalat	
22. Pillimang, orkester	2 t.	2 t.

Kokku: 38 t. 38 t.

24. mail 1928.a. võeti Riigikogu poolt vastu
pedagoogiumi seadus jargmises redaktsioonis
(RT nr.48 - 1928)

Tallinna pedagoogiumi seadus
=====

§ 1. Tallinna seminar moodustatakse umber kutse-alg- ja taienduskoollide õpetajate pedagoogiumiks, mis töötab Õpetajate Seminaride seaduse alusel eranditega, mis on ettenahtud kaesoleva seaduse §§ 2-7.

§ 2. Pedagoogium valmistab ette õpetajaid taiendus-, alg- ja kutsekoollidele neil erialadel, kus ei nõuta õpetajailt ulikooli haridust.

Pedagoogium annab kasvandikkudele pedagoogilise ettevalmistuse ja täiendab nende kutsealalist haridust sel maal, kuivõrd see on seotud eriaine metoodika õppimisega ja õppetöö praktikaga eriaineis.

§ 3. Tallinna pedagoogiumi kestvus on kaks aastat, ühes ettevalmistusklassiga kolm aastat.

§ 4. Vastavalt § 2 tähendatud erialadele on pedagoogiumis ühel ajal üks või mitu eriharun, selle järgi, missugustel aladel õpetajaid vaja. Eriharud, mille järele tarvidus moodunud, suletakse ajutiselt.

§ 5. Pedagoogiumi vastavatesse eriharudesse võetakse vastu eriaineiliste keskkoolide (gümnaasiumide) kesktehnika kooli (tehnikumi) ja kunsttööstuskooli lõpetajad ning neid tööstuskoolide, majanduskoolide ja vähemalt kaheaastase kursusega põllumajanduslike koolide lõpetajaid, kel üldine keskkooli (gümnaasiumi) haridus.

Keskpoliitöökooli, kolmeaastase kursusega tööstus-, majanduse ja teiste sellelaadiliste koolide lõpetajad, kellel puudub keskkooli haridus, kuid kes vähemalt aasta töötanud oma kutsealal, võetakse pedagoogiumi ettevalmistusklassi. Algkooli õpetajate ettevalmistusklassi võetakse vastu ainult keskkooli (gümnaasiumi) haridusega isikuid. Kõik vastuvõetavad peavad ilmutama vastavat katsetel ja tervislikul järelewaatusel pedagoogiliseks tööks tarvilikke eeldusi.

Pedagoogiumi võivad astuda ka isikud, kes omandanud kutseilise erihariduse kõrgemas õppeasutuses.

§ 6. Pedagoogiumi töö korraldatakse nõnda, et keskkooli lõpetajad omandavad oskuse ja õiguse õpetada oma erialale lähedas ühes või kahes algkoolis õppeaines algkooli vanemais klassides. Neile pedagoogiumi lõpetajaile, kellel täielik

keskkooli ja kutsekooli haridus, antakse õigus õpetada oma eriala ka keskkoolides.

§ 7. Pedagoogiumi õppeained, õppekavad, õppetöö pealtkuulamise ning praktikatundide korralduse, pedagoogiumi lõpetamise ja kutsetunnistuse väljaandmise korra määrab haridusminister.,

Pedagoogiumi lõpetamine ei anna Ülikooliastumise õigust.

§ 8. Tallinna Õpetajate seminari pedagoogiumiks moodustamise tahtaja ja korra määrab Vabariigi Valitsus haridusministri ettepanekul.

Seega sai Tallinna pedagoogium kindla, seadusliku aluse edaspidiseks funktsioneerimiseks. Sama aasta sügisel avati haridusministeeriumi korraldusel kaks eriharju: muusika- ja laulu õpetajate haru ja meeskasitöö haru.

Pedagoogiumi korporatsioon.

N i m i	Õ p p e a i n e
A. Kuks - direktor	psühholoogia, loogika, pedagoogika didaktika
H. Kasvandik - inspektor	eesti keel
Dr. A. Koort	pedagoogika ajalugu, Eesti kooli ajalugu
V. Altoa	eesti keel
A. Trakman	eesti keel
A. Luik	matemaatika
I. Parts	matemaatika
mag. J. Tats	looduslugu
dr. Luha	loodusteadus
M. Valbe	ajalugu
J. Kents	maateadus

N i m i	U p p e a i n e
---------	-----------------

E. Jahnenez	võorkeeled
E. Idla	voimlemine
A. Raudkats	voimlemine
J. Helila	laulmine
T. Vettik	orkester, viiul
P. Sepp	joonistamine
Dr. Puumets	koolitervishoid
J. Taal	meeskasitöö
A. Jakobson	naiskasitöö
E. Lepp	aiandus
K. Ots	haaleseade
A. Arder	haaleseade
M. Vismapuu	klaver

Oma tegevuse valtel andis Tallinna pedagoogium 5 lendu, kokku 205 isikut, neist mehi 104, naisi 101. Paritolult - maalt 138 ehk 67 %, linnast 67 ejk 32.7 %.

Rahvuselt: eestlasi	148	- 69.3 %
venelasi	59	28.8 "
lätlasi	2	0.98 "
rootslasi	1	0.48 "
tsehhe	1	0.48 "

Lõpetajate keskm. vanus 25.2 a.

Uhtlasi Tallinna pedagoogium viis lõpule Tallin-
na õpetajate seminari klassid ja võttis/seminari
klassidesse Võru ja Läänemaa seminarist nende sulge-
mise tõttu üle tuunud õpilasee. Üldsummas lõpetas
pedagoogiumi juures 163 seminaristi, kelle keskmine
vanus oli 20 a.

Ulevaate Tallinna pedagoogiumi lõpetajate kohta pakub järgmine tabel:

Lõpetami- se aeg, sugu	Muu- sika ja lau- luh.	Mees- kasi- töö haru	Nais- kasi- töö haru	Aian- duse haru	Vene haru	Uld- ehk algk. õp.h.	Kokku
1930 m	8	12					20
n	4						4
1931 m				10			10
n				13			13
1932 m		19			18		37
n			21		24		45
1933 m				16			16
n				18			18
1936 m						21	21
n						21	21
Kokku:							
m	8	34		26	18	21	104
n	4		21	31	24	21	101
Uldse	12	34	21	57	42	42	205

1937. aastaks oli Tallinna pedagoogium kindla ilme omandanud ja oma elujõudu ning paindlikkust naidanud. Teda oleks pidanud edasi arendama. Ainu- maks puuduseks oli vahest kursuse lühike vältus, mille tõttu töö muutus väga pingeliseks. Kuulajatele ei jäänud kuigi palju aega kirjanduse lugemiseks, iseseisvaks tööks ja puhkuseks. Oleks pidanud kursuse vältust pikendama 1-2 a. võrra, siis oleks pedagoogiumist tõenäoliselt kujunenud usna soliid- ne õppeasutus.

Kahjuks algas reaktsioon. Hariduse andmisele vähemdati krediite riigi eelarves. Gümnaasiumide võrk tõmmati tublisti koomale. Paljud neist muudeti 8 a. kursusega keskkoolideks (progümnaasiumid), pedagoogiumis seati sisse õppemaks (40 krooni) ja karbiti riiklikku toetust õpilastele. Vabariigi Valitsus otsustas reformeerida õpetajate ettevaimistuse.

18. juulil 1937.a. ilmus Riigivanema otsus nr.383 (RT nr.54-1937): Õpetajate Seminaride seaduse § 3 alusel avada alates 1.aug. 1937 riigi poolt ülavalpeetav "Tallinna Õpetajate Seminar", milles avada alates 1.aug. 1937.a. üks I klass, 1.augustist 1938.a. üks II klass, 1.augustist 1939.a. üks III klass ja 1.aug. 1940.a. üks IV klass.

K.Päts, Peaminister Riigivanema ülesannetes.

A. Jaakson, haridusminister.

Uuemoeline seminar loodi keskkooli (progümnaasiumi) baasil neljaklassilise õppeasutusena. See oli ilmselt samm tagasi.

Ümberkujundatud õppeasutuse direktoriks sai E.Etverk. A.Kuks määrati Tallinna ja Nõmme koolide inspektoriks.

Mõnda Tallinna Pedagoogiumi õppetöö

korralduse omaparast

Uute õpilaste vastuvõtt.

Pedagoogiumi korporatsioon pidas ülitantsaks vastuvõtu eksameil selgitada, kas eksaminandil on õpetaja kutseks vajalikke eeldusi, et ei satuks

õpetajate perre isikuid, kes aina vaevaks lapsi ja oleksid seejuures ise ka õnnetud. Sel eeskujul püüdsime välja selgitada:

1. kas eksaminant on sõnakas, jutukas, kas tal pole kõnedefekte, kas tal on inspiratsiooni ja julgust vabalt esinemiseks.
2. kas eksaminant on musikaalne; kas tal on kullalt musikaalsed kuulamist, rütmitunnet; oskab ta laulda ja mängida mõnda pilli.
3. kas eksaminant oskab joonistada, mannaalselt jutustada, - kuna klassitahvil joonistamine on kõige kaeparasemaks näitlikustamise vahendiks.
4. kas eksaminant oma iseloomult on laste sõber, kuna on inimesi, keda lapsed instiktiivselt ei sallii.
5. kas eksaminant on tervislikult sobiv õpetaja elukutsele.

Selliseid katseid korraldati järgmiselt:

1. Kõneoskuse katsumiseks anti kas kolm sõna, millest tuli kombineerida jutt, või mõne jutu algus, mida tuli jätkata, või vaba jutustus omal valikul. Jutu ettevalmistamiseks anti 5 minutit. Eksami komisjoni liikmed märkisid üles saadud muljed.
2. Musikaalsuse kontrolliks lasti korrata klaveril ettemängitud fraasi, liikuda ettemängitud rütmis, mida järjest varieeriti, laulda mõne laulu ja mängida mõnel pillil ükski pala.
3. Mannaalse jutustamise võime katsumiseks lasti joonistada paberil või tahvil mõni lihtne situatsioon näiteks: koer ajab kassi taga, poiss ronib puu otsa jne.
4. Lastesõbralikkust katsetasime sel teel, et lasksime eksaminandil mängida lastega mõnda

- lihtsat rühmamangu, kas või "kassi ja hiirt".
5. Arst kontrollis nägemist, kuulmist, reflekside kiirust, siseelundite normaalsust.

Katsed kestsid paar päeva. Eksamikomisjon koosnes direktorist, inspektorist ja vastava ala õpetajaist. Osa võisid võtta ka teised õpetajad, kel oli huvi ja aega.

Eksamite andmeil reastati eksaminandid kutsekõlbulisuse poolest, kusjuures üheks komponendiks võeti ka gümnaasiumi lõputunnistus.

Peab tähendama, et meil ei tulnud kordagi kahetseta valikus. Mõistagi, mida suurem oli valiku võimalus, seda parema koosseisu saime.

Hommikused esinemised harjutuskoolis.

Leidsime, et enne koolitöö algust on kasulik koguda koolipere saali, et õpilased rahuneksid ja saaksid haalestatud eelseisvale koolitööle.

Endistel aegadel loodeti seda saavutada hommikuste palvustega. See võte aga muutus trafareetseks ega andnud soovitud tulemusi. Palvused asendasime kõnedega ja sobivate muusikapaladega. Need hommikused kogunemised ei pidanud vältama üle 15 minuti. Kõnede teenaks võisid olla kas päevasundmused, suurmeeste elulood, tahtpäevad, kuid ka lastekohased jutukesed. Muusikalises osas võis olla mõni koorilaul, sooloesinemine kas lauluna või palana monel manguriistal.

Hommikuse koosviibimise kava koostasid ja viisid läbi seminari ja pedagoogiumi õpilased jargi mööda, kes esitasid koostatud kava direktorile heakskiitmiseks.

Sellised esinemised olid kasulikud ka tulevas-
tele õpetajaile arendades neis esinemiskindlust.

Koostatud konekonspekte on sailinud Riigi Arhiivis
rohkesti (R. Arhiiv, fond 1830, 1829, 1932/33, nr.1,
toimik 175).

Meie poolt sisseseatud hommikustel koosviibi-
mistel oli teatav positiivne mõju. Pedagoogiumi ees-
kujul hakkasid ka mitmed linna koolid korraldama
hommikusi koosviibimisi.

Hospiteerimine

Koolide hospiteerimiseks nimetasime koolide
kulastamist tegeliku koolieluga tutvumise otstarbel.
Hospitantide ulesandeks oli jalgida antud kooli üld-
ilmet, töökorraldust, tutvuda õpetajate ja õpilas-
tega, panna tähele õpilaste kohtlemist õpetajate
poolt, ja õpilaste kaitumist, viibida õppetundides,
jalgida õpetamise meetodeid, õpilaste teadmiste taset
jne. Hospiteerima saadeti seminar V klassi ja peda-
googiumi I kursuse õpilasi rühmiti a 6 isikut rühmas.
Hospitandid pidid viibima antud koolis 4-5 päeva
nädalas, hommikust kuni kella 13-ni. Oma tähelepane-
kud olid hospitandid kohustatud esitama direktorile
kirjalike aruandena, mis tuli eelumisele prakti-
lise pedagoogika tundides.

Järgmisel nädalal saadeti iga rühm uude kooli
ja nii aasta läbi. Ühe nädala hospiteeris iga rühm
ka maakoolis. Sel moel sai iga rühm tutvuda aasta
jooksul umbes 20 kooliga.

Sellel kogunes rikkalik võrdlusmaterjal ja
kool ei olnud neile enam mingi uduselt ettekujutav
asutus, vaid kui reaalne kõiki oma isearasustega
tulevane töökoht.

Hospitanti dele anti igal lükitusel järgmine saatetekiiri kaasa:

"HM ja koolivalitsuse loal saadan Teile alluvässe kooli järgmised praktikandid uheks nädalaks hospiteerima/nimed/ Hospitandid on kohustatud kooli elu ja oluga tutvuma jälgides töötamist tundides ja osa võtma tarbekorral asutuse tööst.

Palun hospitante lahkelt vastu võtta ja olla neile abiks ning juhendajaks neile määratud ulesande taitmisel.

Oma muljed hospitantide tööst paluksime lehe teisel küljel ules tähendada ja mulle tagastada kas postiga või hospitandi kaudu."

Direktor

Tallinna linna koolivalitsus andis meile loa saata hospitante igasse kooli, et keeldunud maakondade koolivalitsused hospiteerimist toetamast.

Hospiteerimist tuli organiseerida väga taktiliselt, sest õpetajad võisid karta, et hospitandid kannavad laiali ebameeldivaid jutte või tegutsevad kui salajased revidendid.

Niisuguseid haali kuuldu alul, kuid meil õnnestus kõik need kartused hajutada. Ei esinenud uhtki ebameeldivat intsidenti.

Sellist õpetajate kandidaatide koolitamise moodust kasutati omal ajal Moskva Šelaputini Pedagoogilises Instituudis, mujal seda pole kasutatud. Seminaristid käisid küll vahel teistes koolides, kuid ainult ekskursantidena, Šeleputini Pedagoogilises Instituudis oli see aga süsteemiks.

Olgu siin tähendatud mõni sõna Šelaputini Pedagoogilisest Instituudist, mis oli teatud maoral meile prototüübiks.

Moskva Šelaputini Pedagoogiline Instituut asutati 1912.aastal. Sinna voeti vastu ülikooli lõpetanuid, kes olid mõne aasta juba koolis töötanud. Kursus kestis kaks aastat. Instituudis õppimise aeg loeti teenistusaastate hulka ja kuulajaile maksti pool õpetajate palgast (75 rbl.). Töö toimus osakondadena nii oli vene keele osakond, loodusloo osakond, ajaloo osak., maateaduse osak., vanade keelte osakond.

Üldisi pedagoogilisi aineid kasitasid professorid Moskva Ülikoolist, ainete metoodikat - nimekamad õpetajad Moskva koolidest.

Instituut andis üsna tõhusa ettevalmistuse töötamiseks koolides. Lõpetajaist said kõrge kvalifikatsiooniga juhtivad tegelased.

Instituudi direktoriks oli ajaloolane, prof. Jasinski.

Praktika tunnid.

Praktika tunde pidi iga pedagoogiumi II kursuse ja seminari lõpuklassi õpilane andma 1 tunni igas algkoolis õpetavas aines, kokku 10 tundi. Enne tunniandmist ta pidi koostama tunni konspekti ja selle esitama labivaatamiseks vastava aine metoodika õpetajale ja direktorile.

Konspektis tuli ara markida:

Tunni teema:

Ulesanne a) õpetuslik:

b) kasvatuslik:

Oppevahendid:

Tunni kaik:

Tunniandjal soovitati viibida samas klassis eelmisel tunnil, et siduda oma tundi eelmisega.

Proovitunnis viibisid kaasõpilased, vastava metoodika õpetaja ja direktor. Õpilastest maarati kaks opponenti. Peale proovitundi toimus kohe antud tunni arutus, kus toodi esile kõik head ja vead. Sõna said esiteks opponendid, siis õpilased, viimaks metoodika õpetaja ja direktor. Tunni arutus oli heatahtlik, kuid age puhastustuli. Hinnati tunniandja, kui ka opponentide tööd. Iga antud tunni kohta kirjutati protokoll jargmisel kujul.

Proovitunni protokoll.

Tunniandja:

Opponendid:

Kool, klass:

Tunni teema:

Arvustuse andmed:

Hinnatud: a) tunniandja

b) opponendid

Labi kainud nõnda kumnest tulest praktikant enam ei kartnud klassi astuda, vaid sai n.o. küpsiks õpetaja kandidaadiks. Kui proovitund leiti ebaõnnestunuks, tuli anda uus tund.

Õpilaste vaatlused.

Meie veendumiseks oli, et õpetajal-kasvatajal peab olema terav silm õpilaste psühhika mõistmiseks, et õigesti mõjutada õpilaste arengut ja nende kaitumist.

Seda annab teatud maaral psühholoogia kursus, eriti laste psühholoogia tundmine. Mõningal maaral aitab kaasa ka eksperimentaalne psühholoogia. Katseid teha lastega laboratoorseil metoodil on raske, pealegi puuduvad koolides nõuetavad katseriistad. Peepärast olime arvamisel, et kõige otstarbekohasem on teha

laste psühhika tundmaõppimiseks nõndanimetatud loomulikke katseid, milleks sobivad õpilaste tööd ja kirjandid vabadel teemadel. Eriti kohased on aga laste mängud. Nii suggestiivsuse katsetamiseks sobivad mängud nagu "Lind lendab"; kujutluste ja sonavara rõhkuse selgitamiseks mängida - "Antud tahele sõnade leidmist"; valu katsetamiseks - "Ma olen sinu peale pahane, misparast?"; reaktsiiooni kiiruse katsetamiseks sobib mäng "Uhte vahe, kolme palju"; fantaasia uurimiseks - "Mooramaa kuningas", muskelmeele teravuse uurimiseks - "Asjade ara tundmine kinnisilmi" või "Istu, istu, kelle sules" jne.

Sellised mängud on igati sobivad laste katsetamiseks.

Kord sõitsime ühe rühma pedagoogiumi vanema kursuse õpilastega maakooli. Palusime anda meile katsetamiseks paarkummend õpilast, meile usna tundmatuid. Iga praktikant sai ühe õpilase vaatlusobjektiks. Mina mangisin õpilastega, praktikandid toimetasid vaatlusi. See kestis umbes tund aega. Selle järele lasksime õpilased koju ja algas vaatluste tulemuste kontrolli. Praktikandid pidid iseloomustama omi vaatlusobjekte. Kohalikud õpetajad olid kontrolliks, kuivõrd tabavad olid iseloomustused ja nad oli allatatud kuivõrra hasti tabati laste iseloomu põhijooni.

Kasutasime selleks trükitud vaatlusvihikuid ja iga praktikant, s.o. viimase kursuse õpilane sai harjutuskooli õpilastest kaks last süstemaatiliseks vaatluseks aasta jooksul. Ta pidi last põhjalikult uurima, süstemaatiliselt koguma eksperimentaalseid ja vaatlusandmeid ning joonistama lõpuks antud õpilase psühhika profiili prof. Rossolimo kavandi kohaselt.

Vaatlemisele tuli vaadeldava õpilase enda-psühhika - intellekt, tundeelu, tahteelu ja ekso-psühhika - suhtumine valisilmasse kodus, seltskonnas, looduses.

Didaktika põhiprintsiibid

Puudsimis sisendada praktikantidele viit didakti-
list printsiipi:

1. Iga tund peab olema ette valmistatud, varem hooli-
kalt läbi mõeldud.
2. Milgil tingimusel ei tohi klassi minna arrita-
tult, pahas tujus, sest see rikub kohe tunni.
Klassis tuleb alati viibida rõõmsa ilmega, sest tunde-
ded on väga nakatuvad. Kõik meeleolu hairivad
pahandused tulevad unustada, maha suruda nagu
seda peab suutma artist astudes lavale.
3. Töö vastu tunnis peab aratama õpilastes huvi, sest
huvi tekitab passiivse tahelepanu. Aktiivne tahele-
panu on kull vaartuslik ja teda tuleb ka arendada,
kuid ta nõuab suurt energiakulu õpilaselt ning
vasitab neid.
4. Peab alati meeles pidama, et õppimine, uue omanda-
mine ei ole pertseptsioon, vaid appertseptsioon.
Õpilane ei ole mingi "tabula rasa", vaid erineva
psüühikaga isik ja õpetaja sonad lõikuvad iga
õpilase psüühikaga isemoodi. Seda tuleb sugavalt
mõista ja sellest lahtuda.
5. Distsipliini klassis tuleb püüda saavutada ilma
distsiplinaar abinõudeta - töödistsipliinina.

Mõistlikust meelelahutusest.

Pingeliselt töötades vajab iga isik meele-
lahutust, eriti aga noored. Pedagoogiumi noortel
oli põhiliseks meelelahutuseks laul ja muusika, sest
oli ju kogu pere musikaalne. Noored laulsid ja
musitseerisid igapäev. Vahete vahel korraldasime

ka omavahelisi koduseid koosviibimisi muusika ja lauluga. Lubatud oli ka tants.

Kord külastasid meid Soome seminaristid koos direktoriga ja õpetajatega. Korraldasime nende auks kohviõhtu. Esinesid nii meie noored kui ka külalised.

Kui algas tants, kutsusin mina mitmeid Soome seminariste tantsima. Soome seminari direktor leidis, et tema ka just kui oleks kohustatud mõnda meie tutarlastest tantsima kutsuma ja tegigi seda. Soome seminaristid olid üllatatud nahes et nende direktor tantsib, mida nad polnud veel näinud. Muide Soome õpetajate seminarides oli tantsimine rangelt keelatud, meie aga pidasime seda loomulikuks. Õhtu oli meeleolukas ja vist Soome seminaristidele unustamatu.

Sageli hankisime õpilastele tasuta pääsmeid "Estonia teatri etendustele ja kontsertidele.

Meile tuldi lahkeilt vastu kuna meie õpilased omakorda aitasid täiendada teatri koori ja töötasid statistidena.

Igal aastal andsime ühe kontserdi Estonias laialdasele publikule, demonstreerides meie muusikaalseid võimeid. Kavas olid tavaliselt koorilaul, orkestri palad, soloettekanded, massvoimlemise numbrid jms.

Kontserdid olid maksulised ja publikut alati palju. Näiteks, kontsert Estonias 1926.aastal toi puhaskasu 56.746 EM. Selle raha kulutasime ekskursioonide korraldamiseks. Lavastasime naidendeid ka kooli saalis. Lavatoos abiks oli Estonia teatri näitleja Sergius Lipp.

Spordiga tegeleti vahe, kull aga käisid õpilased uisutamast ja suusatamas.

Pedagoogiumis valitses üldiselt sõbralik õhk-kond. Ei tehtud vahet pedagoogiumi õpilaste ega seminaristide vahel, samuti mitte eestlaste, venelaste ja laste vahel. Ka teistest seminaridest - Võrust, Laanemaal, Rakverest üle tulnud õpilased kodunesid imekiiresti ja sulasid üheks pereks.

Meie puudeks oli, et asutuses valitseks sõprus ja rõõmus meel kogu peres. Õpilased väljendasid meie eludiviisi omapärast lausega: "Suutais naeru on enam kui kotitais kaeru".

Kordamiskursused.

Õpetajate seminaride ja pedagoogiumi lõpetajad ei saanud kohe katte õpetaja kutset, vaid ainult õpetaja ameti kandidaadi tunnistuse. Nad pidid ühe ^{kars} aasta töötama mõnes koolislinna või maakonna koolinouniku erilisel juhtimisel.

Aasta töötanud kandidaatidele korraldati pedagoogiumis ühe nädalane kursus pedagoogiliste küsimuste arutamiseks. Kandidaadid pidid esitama aruande tehtud tööst ja tegema ülevaate raskustest, mis praktikaasta jooksul töötamisel esinesid. Eriti viimased tulid arutamisele kordamiskursuste vältel. (R.Arhiiv, fond 1829, a.1926/27 nr.1, toimik 87) Kutsetunnistuse andmisel võeti arvesse koolinouniku hinngang, aruanne ja proovitund. Tuli ette ka juhuseid, kus kutsetunnistuse andmine lükatati aastaks eeasi. Neid juhuseid oli siiski üsna vähe.

Tallinna pedagoogiumi üritused.

Pedagoogiumi ürituste all tuleb mõista 1) koolimaja remonti, 2) õpilaste toitlustamise korraldamist,

3) internaadi asutamist ja 4) pedagoogiumi aia loomist.

See kõik ei kuulu otse pedagoogilisse töösse, kuid on kujukaks illustratsiooniks, mis on võimalik ara teha hea tahtmise juures, kui õpetajate korporatsioon ja õpilased sulavad ühiseks kollektiiviks.

I Remont.

Esimeseks sammuks oli kooli ruumide remontimine. Kava kohaselt, mille koostas HM arhitekt Mihkelson, pidi see maksma tulema 2.300.00 EM. Palusime HM-i lubada remont ette võtta ja assigneerida vajalik summa. HM tuli meie palvele vastu.

Suvisel koolivaheajal algasid remontitööd. Maja Vene t. 22 varvisime väliselt, seest parandasime kr ohvi, varvisime õlivarviga paneelid, seinad, põrandad, laed, klassides renoveerisime pingid, tahvlid, lauad. Seadsime korda ka pisikese kooli aiakese, rajasime sinna kõnniteed, istutasime lilled, soetasime paar istepinki. Selles aiakeses võisid nüüd õpilased monusalt veeta oma puhkeaega.

Siseruumide kaunistamiseks muretsesime pildid, Pestalozzi ja Komeeniuse kujud, akvaariumid ja terrariumid.

Mitmed õpilased said meeleldi suveks remonditöödest osa võtma.

Sügiseks oli koolimaja tundmatuseni muutunud. Kui sügisel koolipere kokku tuli, tundus kõigile just kui oleks nad sattunud teise ilma. Oli küll kitsavõitu, kuid puhas ja ilus.

Isegi harjutuskooli õpilased, kes selles majas õppisid, muutsid oma kaitumist, ei esinenud enam ulakust ega korrarikkumisi. Sellega sisendasime tulevastele õpetajaile veendumust, et ilu distsipliinerib.

II Toitlustamine.

Algasime peale köögist. Palusime naiskutsekooli majapidamise õpetajat A. Ottensoni koostada köögi sisustamise projekt vajaliku varustuse ja serviisi osas 80-le isikule. Kava koostati summas 214.998 EM. Pöördusin HM poole palvega assigneerida vajalik raha ja lubada võtta õpetajate koosseisu majapidamise õpetaja, kes oleks uhtlasi ka köögi perenaiseks. Palve rahuldati. Seadsime köögi korda ja ostsime vajaliku varustuse.

Naisõpilased jagasime rühmadeks a 6 isikut, kes järjekorras valmistasid lõunat ja serveerisid toidud. Sööklaks oli kooli saal, mis asus köögi läheduses. Siit peale hakkasid õpilasee iga päev saama toitvat lõunat minimaalse tasu eest, sest aed andis osa produkte köögile tasuta.

Toitlustamise korraldamine võitis uhtlasi õpilaste sumpaatia. Neile tundus, et seminaris hakkab just kui uus elu peale. Oli saavutatud kaks eesmarki: a) korraliku toitlustamise organiseerimine ja 2) naisõpilaste väljaõpetamine köögi ja majapidamise töodes.

III Internaat.

Kolmandaks murekusimuseks pedagoogiumi perele oli internaadi puudumine. Tulime mõttele, et kui panna seminaristid töötama renoveeritud majja Vene t.22 teises vahetuses, siis saaks majja Vene t.31 asutada internaadi. See kombinatsioon annaks mõtu paremust: a) ei oleks vahetundidel üle tanava jooksmist, b) maalt pärit õpilased saaksid korralikud eluruumid ja c) hõlpsam oleks korraldada õpilaste hospiteerimist.

Raakisime oma plaanidest HM. Mõte kiideti kull heaks, kuid öeldi, et internaadi sisustamiseks polevat raha. Arvasime, et raha taga ei tohiks asi seisma jääda. Otsustasime avada suvel kooliruumides ekskursantide kodu. Tol ajal käis Tallinnas palju valismaalasi ja vöörastemajades ei jatkunud neile tavaliselt ruumi. Ostsime laenu peale kauplustest voodid ja varustuse: padjad, tekid ja voodi pesu. Oligi ekskursantide kodu valmis. Panime sadamas ules kuulutuse ja käisime ise reisijatel vastas. Öömaja soovijaid leidis küllaldaselt.

Ekskursantide kodu perenaiseks palkasime A.Freibergi, kes vägagi sobis sellele kohale. Ta valdas vöörkeeli, oli musikaalne ja oivaline perenaine.

Ekskursantide kodu andis ühe suvega sellise tulu, et suutsime vöetud laenu ära tasuda. 1936.a. sügisest saadik oli pedagoogiumil oma internaat. A.Freiberg sai internaadi perenaiseks. Tema hoolitses heakorra eest, õpilaste mugavuse ja meelelahutuse eest.

Veel järgmiselgi suvel pidasime ekskursantide kodu, mille tulude arvel ostsime peeglid, öökapid ja muu vajaliku. Internaat muutus hubaseks koduks õpilastele.

IV A e d

Pedagoogiumi suurimaks ürituseks oli botaanika aia loomine. Kirjeldan seda üksikasjaliselt, kuna see töö oli eredaks näiteks, knidas julgus, leidlikkus ja andumus suudavad korda saata usna suuri asju.

Olin poisikese põlvest armastanud aiandust. Taiskasvanuna ma ei suutnud mõelda, et koolimaja

ei umbritseks aed ja et loodusteadust õpitakse vaid raamatulist.

Juba 1916. aastal, olles Pihkva gümnaasiumi õpetajaks, avaldasin kirjutise kooliaedade rajamise vajadusest ja nende tahtsusest õpilaste kasvatamisel. Tallinna koolinõunikuna ergutasin linna koolide juhatajaid asuma kooliaedu rajama. Kuid kirjutised ja manifestused ei kandnud kuigi palju vilja, kardeti tuli ja vaeva, puudusid eeskujud ja kogemused.

Saanud pedagoogiumi direktoriks tundsin end kohustatud olevat omi mõtteid realiseerima. Raakisin oma kavatsustest korporatsioonis ja haridusministeeriumis. Vastu ei vaieldud, vaid öeldi: noh, mis siis, katsuge. Tund oma ideed teostada oli suur. Hakkasin otsima linnas sobivat krunti pedagoogiumi aia loomiseks. Kord kestlesin selle üle Tallinna ehitusarhitekti sm. Habermanniga. Ta soovitas mul vaadata krunti linna tapamaja taga Lasnamäe veeru all. Laksin kohe kohale. Maatukk oli suur, ligi 7 ha, asetus maaliline, kuid täiesti harimata, soostunud ja kivi lademetega kaetud.

Ei julgenud ükski midagi otsustada. Kutsusin kolleegid ja mõned aednikud ühes koos krunti vaatama ja nõu pidama. Lõpuks jõudsime otsusele, et paremat krunti meie ei leia: Kadrioru naabrus, hea ühendus kesklinnaga Tartu ja Narva maantee trammidega, maaliline asend, suur avarus (7 ha). Otsustasime panna käed kulge. Raskusi lootsime hea tahtega ületada.

13. juunil 1925. a. toimus õppenõukogu koosolek, kus päevakorras oli aia rajamise küsimus. Koosolekust palusin osa võtma tulla ka tuntumaid Tallinna aednikke - Leppa, Sinemit, Bransenit, Maasingut ja A. Mandlit.

Aru tamine oli asjalik. Aednikud kiitsid meie kavatsuse heaks ja lubasid omalt poolt meid toetada - anda seemneid, taimi, istikuid. Töötasime samal koosolekul välja ka esialgse provisorse projekti esitamiseks haridusministeeriumile.

7. juulil 1925.a.HM teatas, et pedagoogiumi aia kava on kinnitatud. Jai vaid paluda Vabariigi Valitsust anda soovitud krunt üle Siseministeeriumi valduselt Haridusministeeriumi valdusesse - Tallinna pedagoogiumile koolliaia rajamiseks.

Sellise avalduse saatsimegi 1925.a. suvel Vabariigi Valitsusele. Sõitsin rahulikult Võrumaale suvepuhkust veetma. Kuid peagi teatati mulle, et vastus on küll tulnud, kuid eitav. Sõitsin Tallinna siseministri K. Eenpalu juurde. Palusin öelda, mis pärast Valitsus keeldub meile andmast palutud krunti.

Minister vaatas mulle otsa ja küsis: "Kas Teie ka midagi teate põllumajandusest ja aiandusest? On teil tööloomad, tööriistad, raha? Anname Teile tana maa, tulete homme paluma raha".

Olin teatud määral solvunud ja vastasin trotslikult: "Meie ei ole palunud tööloomi ega raha, vaid ainult sõodis krunti ja raha meie ka edaspidi paluma ei tule, vaid töötame aia ules omal jõul. Tuleme toime, saab ilus asi, ei tule toime, jääb ta sõodiks nii nagu ta praegu on. Riigi maa ta on, selleks ka jääb, kaotada riigil pole midagi, aga meie tahame katsuma oma jõudu."

Selle peale vastas minister: "Noh, kui teie nii väga tahate, siis võtke."

Vabariigi Valitsuse otsus muudeti. 16. sept. 1925.a. valitsus otsustas kinnitada siseministri ettepaneku 12.sept.1925. nr.1259 - üle anda siseministri valdamiselt haridusministri valdamisele koolide botaanika aia asutamiseks Kadriorust linna tapamaja taga

olevast riigi maast 5 tiinu maad (R.Arhiiv, fond 1829 - 1930 - 1931 nr.1, toimik 145).

7. dets. 1925. teatas haridusministeerium pedagogiumile, et aia asutamise kava on kinnitatud ja võime asuda tööle ning palgata ametisse aedniku-instruktori riigi arvel. Muide HM andis meile ka esimeste kulude katteks n.o. "hambarahana" 1000 EM. Seega oli esimene lahing lõõdud.

Edasi olenes palju aednikust. Oli vaja leida õige mees, mitte tavaline aednik, vaid aednik-kunstnik, rikkalike teadmistega ja suurte kogemustega, kellest saaks aia looja ja kellelt oleks õpilastel ka midagi õppida. Vaaratus inimese valikul oleks võinud saada saatuslikuks kogu üritusele.

Avaldasime ajalehes kuulutuse, et Tallinna pedagoogium vajab aednik-instruktorit. Saabus hulk avaldusi. Nende hulgas jäi tähelepanu Jaan Assi kirjale, kus ta märkis, et on olnud Sangaste mõisas aednikuks, siis lõpetanud aianduskooli Soomes, kust siirdunud Sotimaale suure aianduse ettevõtte juhatajaks; inglise ohvitserina tulnud interven-tide vägede koosseisus Arhangelskisse, siin kohtanud eestlasi ja otsustanud tulla tagasi kodumaale; elab praegu Laanemaal.

Saatsime talle kutse tulla ennast tutvustama. Ühel päeval astuski direktori kabinetti kõhetu meheke rabaldunud riideid ja nimetas end Jaan Assiks. Mehe valimus oli armetu. Köhklesin - küsisin kas ta tõesti on Jaan Ass, inglise leitnant, kes kandideerib meil aednik-instruktori kohale? Ta jaatab ja näitab oma dokumente. Ta raagib, et Eestisse jõudes oli ta katsunud siin seal tööd leida, aga pole meeleparast kohta saanud, /siis^{lainud} Laanemaale taluperemeestele aedu rajama, kuid need

ei suutvat midagi tasuda, ta teinud tööd niisama huvi parast. Nii sattunudki materjaalsetesse raskustesse. Imelik jutt, uskuda või mitte uskuda. Kusin, kas tal on Tallinnas tutvusi? Ta nimetab direktor Kieselit, kellega tutvunenud Arhangelskis. Helistan dir. Kieselile: "Kas tunnete Jaan Assi?" Vastus: "Jah, tubli mees".

Raakis in kõlleegidega. Tegime otsuseks võtta mees proovile, panna riidesse ja vaadata, mistast saab.

Nii tegimegi. Saatsime sauna, ostsime pesu ja ulikonna. Hoiatasime, et ta enam alla ei käiks, kuna oli kindel, et siin alkohol ka oma osa mängis. Meie aga lootsime sel moel paasta inimese ja saada temast vaartusliku kaastöölise.

Meie ei pettunud. Ass osutus tõesti heaks aeenikuks, inspiratsiooniga, laialdaste teadmistega ja suurte kogemustega, ainult boheemlase kalduvustega. Teda tuli alati silmas pidada, et ta ei libiseks. Kirjutan J.Assist nii pikalt, sest ta oli esimene koormakandja ja ulihuvitav isik.

HM kinnitas J.Assi ametisse 1.aprillist 1926.a. Siit peale hakkas kibe töö söödis krundil. Kasisime Jaan Assiga sageli seal mõtteid mõlgutamas, mis teha, millest alustada. Ass tegi ettepaneku üles harida kõige pealt alumine, kõige madalam platvorm (umbes 2 ha) ja istutada sinna kevadel kapsas, et saada eesisteks operatsioonideks raha. Nii otsustasimegi teha. Aga kust saada väetist? Silmasime tapamaja õues suuri sonniku valle. Otsustasime minna tapamaja direktori juurde. Tutvustasime end ja palusime, et kas ta naabrimehe poolest

ei lubaks meile mõne koorma sõnnikut. Ta ütles: "Võtke, võtke kõik ja tehke meie õu puhtaks, raha meie ei taha." Tanasime ja olime rõõmsad. Palkasime neli veovoorimeest, kellel jätkus tööd sõnniku vedamisel peaaegu kuuks ajaks. Õpilased laotasid sõnniku laiali ja kündsid sisse. Seda tehti talgutena. Maalt võrsunud poisid ei kartnud tööd. Hiljem kündasime maa teistkorda ümber ja ajasime sisse vaod ning istutasime kapsataimed kohale.

Suviseks taimede hooldamiseks organiseerisime õpilased rühmade viisi aeda tööle tulema Iga rühm töötas kaks nädalat.

Suvisel aiatöö praktika kohta seati õppenõukogu otsusel sisse 1926. aastast alates järgmine kord:

Suvisel praktika aias kestab 9 nädalat, 27.V - 30.VI ja 3.VIII - 29.VIII. Töö toimub rühmades. Tööpäev vältab 8 tundi, kella 7-st 15-ni.

See korraldus kehtis kui pedagoogiumi nii ka seminari õpilaste kohta, kes ühise perena meil õppisi.

Kapsas kasvas erakordselt ilus, sellist saaki polnud Tallinnas nähtud. Hinnad olid kõrged. Realiseerinud saagi saime puhast tulu 75.000 RM. Nüüd oli meil oma raha! J. Assi loobiti õhku. Moistagi eraldi müügist kooli köögile vajalik osa.

Sama aasta hilissügisel võtsime ette uue suure operatsiooni aias. Meie krundi teine terrass oli kivine. Seal ei saanud ei kunda ega teisi toid teha. Oli vaja krunt kividest puhastada.

Kord hakkas mulle silma kuulutus, et linnavalitsus ostab maakive tanavate sillutamiseks. Ma pöördusin linnapea A. Uessaoni poole, ostku nad meie kivid ära. Linnapea ütles, et lihtsalt osta ei saa, vaid andku meie sisse pakkumine, markides ära oma hinna. Kui peaks meie hind osutuma madalamaks kui teistel pakkujail, saame hanke omale. Mis teha? Keegi meist kiviasjandusega tegelenud polnud. Kutsusime kohale elukutselised kivilõhkujad, kes tegid kindlaks kivide hulga ja eksploatatsiooni kulud. Tegime neil andmeil kalkulatsiooni ja andsime sisse pakkumise. Meie pakkumine osutus hinnalt kõige madalamaks ja meie saime hanke omale. Kuid töö läbiviimine osutus keerulisemaks. Ilmastik polnud soodne, kivilõhkujad ning

vedajad kippusid meid järjest tussama. Muret oli palju. Siiski õnnestus meil leping taita. Saime maa kividest puhtaks ja mõnegi marga veel ulejaagina. Arilise ettevõtja seisukohalt oli meie teenistus tühine, kuid meil oli peamiseks eesmärgiks krunt kasutamiskõlblikuks muuta. Nüüd võis Ass hakata ka teist terrassi kasutama. Maa hariti ules ja Ass istutas sinna viljapuid, marjapõõsaid jne.

1937. aastal liikus aia areng jõudsalt edasi ja aed tõi margatavat tulu. Soetati hulk lavasid ja Ass tõstis ulesse küsimuse kasvumaja vajadusest.

Arutasime kasvumaja küsimust õppenõukogus ja HM-is. Palusime HM arhitekti Mikhelsoni töötada välja kasvumaja plaani ühes ehituskulude kalkulasiooniga.

Martsis 1928.a. arhitekt Mikhelson esitas oma projekti, mis tundus meile vastuvõetavana.

Raakisín tolleaegse haridusministri Lattikuga meie soovist ja kavatsustest ning palusin ministrit taotleda riiklikku toetust kasvumaja ehitamiseks. Minister Lattik oli nõus meie palvet toetama. Andsime vastava avalduse Vabariigi Valitsusele kirjeldades aias tehtud tööd ja saavutusi ning neid perspektiive, mida meie taotlesime.

Ollen veendunud, et toetust meile ei keelata, asusime kasvumaja ehitamisele, andsime vahempakkumise korras töö välja. Kui ehitus oli juba kaimas, teatas minister Lattik, et Vabariigi Valitsus ei ole rahuldanud meie palvet. Riigivanem Teemant olevat öelnud, et pedagoogiumi direktor olla üks unistaja, aga unistuste jaoks meil pole raha.

Olime nagu öeldakse pigis. Ehitus oli kaimas, taganeda polnud võimalik, aga aia tuludest katta ehituskulusid me ka nii pea ei suutnud. Arutasime

tekkinud olukorda korporatsioonis. Ass kimmitas, et kasvumaja tasub end kahe aastaga ara. Otsustasime teha pankadest laenu. Mina kirjutasin vekslid, õpetajad žireerisid ja raha tuli. Meie pangavõlg ulatus kord üle 1.000.000 RM. Eks see olnud siiski hulljulge samm.

Kui kasvumaja oli valmis pöördus Riigikontroll HM poole aruparimisega, milliste summadega on ehitatud pedagoogiumi aeda kasvumaja. Haridusministeeriumist vastati, et nad pole selleks raha andnud, kuulu jargi olevat direktor omal kael ehitanud. Riigikontroll tahendanud, et niisugust lolli pole veel nähtud. Neile öeldud, minge ja vaadake. Seea jutustati mulle hiljem HM koolivalitsuses. Meid aga Riigikontroll ei tulitanud. Saanud kasvumaja valmis tellisime Hollandist hulga lillesibulaid ja panime lillekasvatuse kaima.

1929.a. kevadel oli meil rohkesti lilli müüa, see oli tulus ja otsitud kaup. Meil oli aga alul raskusi lillede realiseerimisega. Aialdis käis vähe ostjaid, polnud ju aed veel populaarne, lille-^{olid} ariad meilt aga lilli müügiks ei võtnud, neil/omad varustajad. Ei jaanud teist teed, kui avasime kooli ruumes Vene t. 31 lillede müügi, palkasime muujanna, trükkisime reklaamkaardid lausega: "Kui sa tuled, too mull' lilli, lillekesi armastan". Opilased kandsid kaardid linnas laiali pistes neid postkastidesse, Ostjaid hakkas tulema rohkem kui meie kaupa suutsime pakkuda. See operatsioon tõi meile nii palju tulu, et võisime peatselt panga vola kustutada. 1929.a. sugisel avati pedagoogiumis aiandusharu, mis pidi ettevalmistama aianduse

õpetajaid koolidele. Ühenduses sellega lubas HM võtta õpetajate koosseisu kõrgema haridusega aianduse-õpetaja. Õpetajaks valisime Erich Lepa, linnaaedniku poja, kes oli lõpetanud Ungaris aiandusakadeemia.

Ass jai aednikuks, Lepp aiandusõpetajaks. Üks oli suurte kogemustega praktik, teine kõrge kvalifikatsiooniga teoreetik. Nad teatud maarel taiendasid uksteist.

Sellest ajast peale seisis aed kindial jalal. Meil oli kasvumaja, hulk lavasid, marjaistandused, tomaatide kasvatus, kaks hobust, rikkalik tööriistade kogu jne. Aia tulud ulatusid üle 1.000.000 EM aastas.

Kahjuks meie poolt armastatud Ass hakkas uuesti alla mäge veerema, hakkas jooma ja seiklema, töö jai lohakile. Voib olla oli ta solvunud, et ta sattus aias teisele kohale seoses E.Lepa valimisega aianduse õpetajaks. Kuigi temast oli kahju lahkuda, polnud midagi parata, pidin ta 12.II 30.a. kohalt vabastama. Hiljem ta sai koha Kohtla-Järvel inglase test inseneride juures.

Uueks aednikuks valisime Jaan Harani, kaine ja tööka aedniku, kel polnud kull J.Assi kõrget lendu, aga muidu oli ta teadlik ja korralik aednik. Jaan Haran asus tööle 1.martsist 1930.a. ja töötas kuni pedagoogiumi aia uleandmiseni Riigi Parkide Valitsusele 1.IV 1935.aastal. J.Harani ülesandeks jai jätkata ja laiendada Assi poolt alustatud tööd. Asutasime mesila, ehitasime kanala, muretsesime 4 lehma, et ara kasutada aia jaatmed ja saada sõnnikut.

Aed muutus nii populaarseks, et kogu meie produktsioon: taimed, marjad, lilled, piim, munad, mesi, kõik osteti aias kohapeal ara. Mõnel päeval

käis aias kuni 200 ostjat. Aia sissetulek kuundis 1.000.000 kuni 1.400.000 EM aastas. Sellest oli umbes 50 % puhastulu, mida voiks kulutada aia arendamiseks.

1933.aastal oli Eestis suur tööpuudus. Toota töölistele korraldati mitmesuguseid hädabituid. Pöördusime Vabariigi Valitsuse poole palvega lubada ka meile mullatöödele 50 inimest kolmeks kuuks. Seda lubatigi. Hädabitööde korras kaevasime kanali Lasnamäe veerult läbi aia ja ehitasime väikese veereservuaari aia kastmisvee jaoks. See hõlbustas ja kergendas tööd.

Kõik edenes hästi. Pedagoogiumi varade seis oli 1.apr.1934.a. järgmine:

Aktiva		Passiva	
Sula raha kassas	Kr.9.86	Kreditoorid	19.244.21
Vallasvara	59.828.95	Puhtvarandus	49.668.37
Debitoorid	73.77		
-----		-----	
Kr.	59.912.58	Kr.	59.912.58

6.VII 1933.a. esinesime HM ees palvega lubada meil asuda ehitama teist kasvumaja. Projekti koostas arhitekt Kotli. HM oli nõus ja kinnitas arh.Kotli projekti 5.VII 1934.aastal.

See ehitus jai teostamata. Samuti jai teostamata veel mitmed meie plaanidest, nagu aia kastmine kunstliku vihmaga, milleks projektki oli koostatud, aia dendroloogilise osa väljakujundamine, mille projekteeris aiandusõpetaja E.Lepp ja ka uue pedagoogiumi hoone ehitamine aia territooriumile, millise projekti koostas arh. Buurman.

Meie plaanid ja unistused olid julged ja suurejoonelised. Vahest oleksid nad ka teostunud kui oleks

meile antud aega. Kuid ajad muutusid.

4.XII 1934.a. saatis Kadrioru pargi valitseja Peeter Pats riigisekretärile kirja, nõudes, et Tallinna pedagoogiumi aed antaks üle uuesti loodud Riigi Parkide Valitsusele puukooli asutamiseks, mis varustaks kõiki riigi hooldusel olevaid parke istutusmaterjalidega.

Saanud sellest teada saatsime HSM-ile 5.XII 34.a. kirja, paludes astuda samme aia kaitseks. Sealjuures esitasime ülevaate 9 a. jooksul tehtud tööst ja saavutustest. Saadetud ülevaates oli margitud aia varade seis:

Taimkapital	Kr. 11.416.56
ehitused	28.040.78
inventar	10.211.53

kokku varandus Kr. 49.668.87

Aia labikaik 1.IV 26. - 1.XII 34. Kr.103.146.80.

Samas ettekandes HSM-ile markisime, et 9 aasta jooksul on aia baasil saanud erihariduse 1) 57 aiandus-õpetajat, 2) omandanud aiandusealaseid teadmisi 458 seminaristi ja pedagoogiumi üldharu lõpetajat ja 3) õpetatud välja 134 aianduse alaste täienduskoolide lõpetajat.

Aeda on kulastanud 76 kooli 3380 õpilasega. Praktika tunde antud aias 162 korda.

Väljaspoolt Tallinnast on kulastanud aeda 160 kooli 3510 õpilase ja 240 õpetajaga.

Pealeselle on rohkesti varustatud koole õppe-materjalidega (R.Arhiiv 1929 ja 1931/35 nr.1, toimik 233).

Saatsime ka mahuka memorandumi Riigivanemale HSM kaudu (Riigi Arhiivis puudub).

Kuid kõik taotlusee jooksid tühja ja olime sunnitud ikkagi pedagoogiumi aia uhes kogutud varaga üle andma Riigi Parkide Valitsusele. Pedagoogiumile ei jaetud isegi ühtki aiatöö riista.

Kurvalt purunes meie uhke unistus. Praegu on endine pedagoogiumi aed linna Heakorra Trusti kaes ja aednikuks meie aiandustaienduskooli lõpetaja sm. Maesalu.

Minu viimane jutuajamine Peeter Patsuga oligi väga drastiline. Ta ütles: "Miks Teie nii väga arritute ja kurvastate, eks Teil saa ju nüüd palju kergem, võite omi õpilasi ka meie asutusse praktiseerima saata". Ma vastasin: "Nii võib ka surm raakida emale trööstiks, mis sa kurvastad, sul on nüüd muret vähem".

Meie kurvastuseks pedagoogiumi aed likvideeriti, kuid oma ajaloolise ülesande ta siiski taitis. Siin valmistati ette palju õpetajaid, kes innustusid kooliaedade mõttest, kes andsid oma panuse aedade asutamisel kõigi koolide juures ja omasid teadmisi ning oskusi kooliaedade rajamisel ja sisustamisel.